

ватно врахувати особистий вклад застрахованої особи і виплачувати їй відповідний такому вкладу розмір пенсії.

1. Бабич А.М., Егоров Е.Н., Жильцов Е.Н. Экономика социального страхования: Курс лекций. М.: ТЕИС, 1998. – 189 с. 2. Бабошкин А.В. Методологические подходы к совершенствованию механизмов учета пенсионных прав в процессе пенсионной реформы / А.В. Бабошкин // Уровень жизни населения регионов России. – 2002. – №4. – С. 5-22.

3. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" (із змінами і доповненнями) від 9 липня 2003 р. № 1058-IV // www.rada.gov.ua. 4. Павлюченко В.Г. Социально-экономические основы установления тарифов страховых взносов во внебюджетные государственные социальные фонды//Аналитический вестник № 11 (123) информационно-аналитического управления аппарата Совета Федерации Федерального собрания Российской Федерации, Москва 2000. с.56.

Надійшла до редколегії 10.06.08

В. Веретнов

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НЕПРОПОРЦІЙНОГО ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ СТРАХОВИКА

Аналізуються фактори впливу на розвиток непропорційного перестраховання в Україні, яке є дієвим інструментом забезпечення фінансової стабільності страхової організації.

The factors influencing the development of non-proportional reinsurance in Ukraine are being analyzed which are the efficient tool for assuring the financial stability of an insurance company.

Практично усі види людської діяльності неможливі без ризиків, котрі присутні в усіх сферах народного господарства. В умовах ринкової економіки вагомим інструментом управління цими ризиками стає страхування майна, життя, відповідальності. Але за статистичними даними Україна знаходиться на етапі становлення страхового та перестраховального ринку і серйозно відстає від своїх сусідів Росії та Польщі за показником обсягу зібраних страхових премій на одну людину. Одна з причин цього відставання пов'язана з недовірою населення, підприємств до страхових компаній. Водночас, страховики потребують якісного покриття ризиків свого страхового портфелю. Перестраховання і зокрема на непропорційній основі надає можливість захистити страховий портфель від багатьох ризиків.

За думкою Волошиної А.П. сьогодні, порівняно з західними країнами, де питома вага непропорційного перестраховання сягає 40 %, в Україні цей показник складає всього 13 % [1, с.35]. Отже, існує певний розрив між очікуваннями, інтересами страхувальників та можливостями страховиків і перестраховиків з приводу функціонування і розвитку фінансово надійних страхових компаній із адекватним покриттям ризиків саме за рахунок перестраховання взагалі, та на непропорційній основі зокрема. Ці складності, викликані протиріччям між гальмуючими і спонукальними факторами впливу на розвиток вітчизняного непропорційного перестраховання і обумовлює актуальність та практичну значимість досліджуваних питань.

Незважаючи на те, що окремі питання перестраховання взагалі, та на непропорційній основі зокрема, в своїх працях досить ретельно розглядали українські вчені: М.В.Мних, В.Д. Базилевич, Т.В.Татаріна, та російські вчені: І.Т. Балабанов, В.В. Шахов, Т.А. Федорова, К.Є. Турбіна, Р.Т. Юлдашев, та зарубіжні вчені: К. Пфайфер, П.Мюллер, ракурс непропорційного перестраховання як системи фінансової стабільності страховика та факторів що впливають на її усталений розвиток окрім відповідної праці Ємельянової Є.Б. на прикладі російського перестраховального ринку, майже не розглядався.

Отже, якщо існують певні фактори впливу на розвиток непропорційного перестраховання, то знання їх, врахування в своїй діяльності, та ефективне керування ними дозволить не тільки користуватися непропорційним перестрахованням як системою забезпечення фінансової стабільності страховика, але й створювати нові можливості та перспективи на макрорівні, тобто для ринку перестраховання взагалі, та на мікро рівні – для окремих перестраховальних продуктів, страхових організацій тощо.

В діловій і страховій літературі немає остаточних визначень таких понять як фінансовий захист, фінансова стійкість, фінансова надійність, фінансова стабільність страхової організації.

Якщо представити ці поняття у системі координат ризику та дохідності, то вони належать до певного еліпсу допустимих значень господарювання страховика. З одного боку при цьому, насуваються загрози фінансової небезпеки щодо втрати фінансової незалежності, тобто зміна власника або банкрутство. З іншого боку, маємо усталений розвиток, який є як відповідним результатом досягнення певного рівня фінансової свободи, так і певним процесом постійного самовдосконалення та поширення впливу на зовнішнє середовище. Якщо перші три поняття тяжіють до показників та результатів фінансового обліку та відповідної фінансової звітності, традиційного фінансового менеджменту, то останнє навпаки притаманне останнім досягненням такого фінансового менеджменту, при якому передбачається використання різних управлінських інструментів, де капітал страховика розглядається як складова фінансових та не фінансових (нематеріальних) активів. Діяльність, експлуатація або використання останніх і націлене на майбутній усталений розвиток, вдосконалення якості процесу та гнучкості управління залежно від стратегії, структури капіталу, зовнішніх вимог ринку та конкурентів, інтересів усіх зацікавлених сторін (менеджменту, персоналу, акціонерів, клієнтів та кредиторів, перестраховиків страховика, держави та суспільства).

Серед фахівців не існує сукупних поглядів на остаточне визначення цих понять – одні схильні до ототожнення цих понять, інші до розмежування за певними критеріями, або факторами впливу. Будь яке їх використання для зрозумілості потребує на наш погляд певної домовленості у застосуванні у економічній та діловій царині. У зв'язку з тим, що не має чітких ґрунтовних визначень цих понять у словниках, а також, що ця проблематика потребує окремого дослідження, пропонується обмежитися в цій статті тотожним їх значенням. У вітчизняному економічному обігу поняття фінансова стабільність страховика майже не зустрічається, на відміну від праць російських колег. У праці російського фахівця Ємельянової Є.Б. досліджується поняття фінансової стабільності страховика, та її місце, роль на страховому ринку. На прикладі російського ринку перестраховання обґрунтовано місце і роль непропорційного перестраховання як системи забезпечення фінансової захисту страхової організації. Зокрема, визначається головна причина підвищеного інтересу до розвитку непропорційного перестраховання, це те, що воно вра-

ховує фінансові результати цедента, що слугує чинником фінансової стабільності страховика.

Крім цього, прискорення або гальмування чи обмеження швидкості та масштабів розвитку непропорційного перестрахування здійснюється завдяки наступним факторам:

- ✓ непропорційне перестрахування – відносно новий метод перестрахування;
- ✓ обмеженість інформації про значення непропорційного перестрахування;
- ✓ законодавчі обмеження у співпраці з іноземними перестраховиками (доля в резервах, відповідний рейтинг) ускладнюють отримання необхідного досвіду;
- ✓ вибір цедентом найчастіше простих форм перестрахування (пропорційні договори);
- ✓ недостатня істкість вітчизняного ринку перестраховальних послуг;
- ✓ деякі вітчизняні перестраховики виконують роль агентів (посередників) закордонних компаній (займаються фронтінгом);
- ✓ конкуренція між вітчизняними та іноземними перестраховиками призводить до цінового демпінгу, тобто коли увага сторін зосереджена на ціні угоди, а не на її якості;
- ✓ технічна невідповідність вітчизняних компаній, відсутність спеціального програмного забезпечення для здійснення котирування непропорційних договорів перестрахування;
- ✓ окремі договори перестрахування на випадок катастрофи не укладаються;
- ✓ проблема контролю за кумуляцією збитків в результаті одного катастрофічного збитку чи кількох послідовних збитків;
- ✓ прив'язка усіх розрахунків до показника "страхова сума", а не "максимально можливий збиток";
- ✓ складна політична та економічна ситуація безпосередньо впливає на страховий та перестраховальний ринок;
- ✓ наявність схемного перестрахування [2, с.23].

Не дивлячись на те, що ці фактори наведені стосовно російського ринку перестрахування, слід зазначити їх актуальність для вітчизняних реалій. Зовнішня оцінка перспектив російського та українського страхових ринків у західних перестраховиків в цьому контексті носить більш оптимістичний характер. Зокрема, зазначає Удо Мартінсона – член правління Швейцарського Перестраховального товариства Swiss Re ми наголошуємо на ключових позитивних факторах впливу, котрі сприяють розвитку страхових ринків Східної Європи, зокрема таких як:

- ✓ політична стабільність і економічне зростання;
- ✓ лібералізація існуючого та формування нового страхового законодавства;
- ✓ розвиток страхової моралі і реального страхового ринку;
- ✓ формування збалансованих страхових портфелів;
- ✓ цінову та продуктову конкуренцію;
- ✓ традиційні та альтернативні канали продажу;
- ✓ контроль катастрофічних збитків;
- ✓ адекватне структурування перестрахування;
- ✓ імпорт ноу-хау глобальних страховиків;
- ✓ злиття та поглинання при участі іноземних страховиків [3, с.71].

Вагоме теоретичне і практичне підґрунтя глобальних перестраховиків дозволяє с позитивним настроєм сприймати ситуацію на вітчизняному ринку перестрахування. Відмінним від вітчизняного сьогодення перестрахування, фактором є підвищення питомої ваги інвестиційної складової в фінансовому результаті страховика, перестраховика. Ця тенденція зберігається останні десять років та має схильність до посилення.

Якщо раніше, основна стратегія перестраховальних операцій містилася у придбанні та утриманні ризику на собі, то сьогодні це ще й продаж на перестраховальному ринку або на ринку капіталів (фінансове перестрахування). У майбутньому процес інтеграції перестраховального та інвестиційного ринків дозволить не тільки купувати, утримувати, продавати, але й торгувати і отримувати на цьому зиск як від операцій арбітражу з фінансовими деривативами [4, с.262].

В українській практиці фінансову стабільність страховики забезпечують завдяки плануванню, прогнозуванню майбутньої діяльності, яка б значно перевищувала точку беззбитковості, тобто мала значний запас фінансового леверіджу. При цьому застосовується аналіз витрати-обсяг-прибуток страховика. Практична цінність аналізу беззбитковості для страховиків полягає в тому, що цей підхід дозволяє:

- ✓ планувати кількість договорів, які необхідно укласти для забезпечення беззбиткової діяльності страховика;
- ✓ коригувати величину та структуру страхових тарифів;
- ✓ порівнювати прибутковість (збитковість) окремих видів страхування, що дає підстави для вибору оптимального страхового портфеля;
- ✓ планувати величину та структуру страхового портфеля;
- ✓ управляти витратами на ведення справи [5, с.339].

Аналіз беззбитковості передбачає ключові показники: обсяг витрат, ціна послуги, а також поділ витрат на постійні і змінні.

Якщо витрати на ведення страхової справи відносяться до умовно постійних, то витрати на непропорційне перестрахування до змінних. Рівень витрат страховика в непропорційному перестрахуванні залежить від обсягу та якості покритих ризиків, тобто величини та структури страхового портфелю. Крім того, рівень витрат впливає на кінцевий фінансовий результат. З одного боку передача надлишкових премій по договорах перестрахування загрожує негативно вплинути на доходи, та спричинить дорікання з боку акціонерів. З іншого, навпаки економія по залишених на власному утриманні преміях загрожує страховику зазнавши збиток не мати можливості його компенсувати через недоотримання відшкодування від перестраховиків. Цей дисбаланс й протиріччя саме і покликано врегулювати непропорційне перестрахування.

Специфіка непропорційного перестрахування передбачає залежність частоти настання збитку від його величини. Ця обставина дозволяє розподілити відповідальність (вартість об'єкта) на кілька шарів (леєрів) однакової вартості, але з різними ймовірностями виплати страхового відшкодування.

Перший нижній шар, називається пріоритетом і його завжди утримує страховик, а вищі шари передаються на перестрахування перестраховикам. При цьому частини оригінальної страхової премії виплачуються страховиком неоднакові, тобто чим вище шар, тим менша вірогідність страхової події та розмір перестраховальної премії [6, с.377].

Західна практика велику відповідальність у забезпеченні фінансової стабільності страховика покладає на особистість андерайтера з непропорційного перестрахування. Він приймає, утримує та продає ризик, чи торгує ним на ринку перестрахування і капіталів, виступає як самостійний суб'єкт, який оцінює ефективність своїх дій за допомогою індивідуальної збалансованої системи показників [7, с.165]. Індивідуальна система збалансованих показників дозволяє разом з організаційною збалан-

сованою системою показників, побудувати роботу андеррайтера перестраховика з можливістю постійної оцінки як поточної так і стратегічної діяльності, що сприяє підвищенню якості, прискоренню розвитку та вдосконаленню компетенції страховика, що слугує забезпеченню фінансової стабільності страхової організації.

Забезпечення фінансової стабільності на вітчизняному перестраховальному ринку ускладнюється через жорстку конкуренцію, коли деякі недоброчесні страховики вдаються до демпінгу у сподіванні за рахунок зростання обсягів, покрити ризики, досягти чи може перевищити точку беззбитковості [8, с.4].

Крім цього, на положення на вітчизняному страховому ринку впливає група факторів, пов'язаних зі приєднанням України до ВТО. Прийняття України у ВТО передбачає широку лібералізацію правил та регулювання страхового та перестраховального сектору.

Вступ України до ВТО, для розвитку ринку непропорційного перестраховання як складової страхового ринку, має в як позитивні так і негативні фактори. "До позитивних факторів слід віднести такі, як активізація конкуренції, вихід вітчизняного страхування у розряд високопродуктивних та привабливих видів діяльності, ствердження страхування як невід'ємної частини прийняття управлінських та інших рішень щодо захисту майнових інтересів людини, сім'ї, трудового колективу, суспільства та держави. До негативних факторів слід віднести такі, як вивід з національної економіки суттєвої частини її довгострокових ресурсів, деградація національної страхової системи з ростом капіталізації за рахунок іноземних інвестицій, залежність від коливань світового фінансового ринку в цілому та окремих міжнародних фінансових спекуляцій" – зазначає російський фахівець Р.Юлдашев [9, с.32].

Прихід іноземних страховиків на ринок України здійснює неоднаковий вплив на фінансову стабільність наших страхових компаній. Маленькі і середні страхові компанії або будуть куплені або перестануть існувати саме через недозадоволення точки беззбитковості завдяки різній собівартості перестраховального захисту зокрема на непропорційній основі, та відносно великій складовій

витрат на ведення справи. Великі страхові компанії будуть конкурувати чи також можуть бути придбані західними стратегічними інвесторами страхового сектору, або залишаться разом із кептивними компаніями крупних фінансово-промислових груп.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що сукупність факторів впливу на розвиток непропорційного перестраховання, як системи фінансового захисту страховика можна умовно класифікувати по наступним ознакам: по силі впливу: значні і не значні; напряму впливу: внутрішні і зовнішні; характеру впливу: сприятливі і гальмуючі.

Отже, перш за все потребують окремої уваги значні, внутрішні та сприятливі фактори, якими можна певним чином керувати, які дозволяють досягати максимальної конструктивності та ефективності розвитку перестраховання, зокрема через якісне володіння інструментами котирування, розподілу премій, ризиків і відповідальності взагалі, та на непропорційній основі зокрема. Зовнішні та гальмуючі фактори (значні – більше, незначні – менше) також потребують пильної уваги з боку страховиків, уповноваженого органу з точки зору якісного керування ризиками власного розвитку. Врахування їх дозволить корегувати їх вплив завдяки проактивному та зваженому позиціонуванню та адекватним діям усіх найбільш впливових суб'єктів вітчизняного страхового та перестраховального ринків.

1. Волошина А.П. Ринок перестраховання в Україні: проблеми і перспективи // Матеріали конференції по перестрахованню "Золотая осень – 2007", Київ, Компанія "Биз Гарант", - 35 с.
2. Емельянова Е.Б. Непропорциональное страхование как система достижения финансовой стабильности страховой организации.-Автореферат диссертации на соискание ученой степени к.е.н. С.П.- 2006,- 23 с.
3. Филонюк А.Ф. Перестрахование // - Страховой клуб,-№-сентябрь- октябрь- 2007.-71 с.
4. Примостка Л.О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти.- Монографія, КНЕУ,- Київ, -2001р. – 262 с.
5. Баранов А.Л. Визначення мінімального розміру страхового портфеля // Збірник наукових праць, Випуск 10, Фінанси облік і аудит.-К.:КНЕУ- 339 с.
6. Шумелда Я.П. Страхування.- Київ, Міжнародна агенція "Бізон" 2007,- 377 с.
7. Хьюберт Рампесад Индивидуальная сбалансированная система показателей, – М.:Олімп-Бізнес-2005г.- 165 с.
8. Болтунов О.В. Демпинг по русски.- Раздел аналитика-специализированный вебсайт о перестраховании. www.reinsurance.ru., 4 с.
9. Юлдашев Р. ВТО: цена присоединения //Журнал REMARK – №3-2007- 32 с.

Надійшла до редколегії 10.06.08

Ю. Дьячкова

УПРАВЛІННЯ ПЕРЕСТРАХУВАННЯМ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА

У статті досліджується зв'язок між перестрахованням та фінансовою стійкістю страховика. На основі морфологічного та системного аналізу здійснюється уточнення даних понять та пропонується методичний підхід щодо визначення ефективності операції перестраховання з позиції забезпечення фінансової стійкості компанії.

Research of interrelation is carried out clause between reinsurance and financial stability of the insurer. With the help of methods of the morphological and system analysis specification of these concepts is carried out and the methodical approach to definition of efficiency of operation of reinsurance from a position of maintenance of financial stability of the company is offered.

Сучасна ринкова економіка формується під впливом дії численних ризиків природного, техногенного, економічного, політичного характеру. При цьому мають місце зростання імовірності настання ризикових подій, збільшення ваги їхніх наслідків, ріст вартості об'єктів страхування. Зазначені об'єктивні тенденції супроводжуються підвищенням вимог щодо здатності страхових компаній гарантувати захист майнових інтересів громадян, організацій, тобто до платоспроможності і фінансової стійкості.

Даної проблемі приділяється особлива увага з боку органів державного регулювання різних країн. У міжнародній страховій практиці навіть в умовах стабільної макроекономічної ситуації періодично переглядаються міри, загальна спрямованість яких зв'язана з забезпеченням платоспроможності і фінансової стійкості страхових організацій.

Аналіз вітчизняного страхового ринку свідчить про зростання попиту на страховий продукт, що сприяє росту кількості страховиків. Так, з 2002 по 2007 рік кількість страховиків зросла на 21,6 % [1]. Реальні можливості розширення ринку збуту обмежуються недостатнім рівнем капіталізації вітчизняних страховиків. Як стверджують фахівці, потреби економіки у страхуванні великих ризиків в Україні зростають швидше за капітали страхових компаній.

У світовій практиці для підвищення фінансової стійкості страховиків протягом тривалого часу використовується перестраховання. Відповідно до Закону України "Про страхування", перестраховання – це страхування одним страховиком /цедентом, перестраховальником/ на визначених договірних умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником в іншого страхо-